

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาสิ่งแวดล้อมจัดว่าเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติที่ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทยในปัจจุบันมีหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านป่าไม้ ด้านแหล่งน้ำ ด้านมลพิษ โดยเฉพาะปัญหาด้านขยะที่เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญยิ่ง ปัญหาหนึ่งในลำดับต้นๆ ของประเทศไทย และทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับเนื่องจากปริมาณขยะที่เกิดขึ้นมีมาก ในขณะที่ความสามารถในการเก็บและกำจัดมีค่อนข้างจำกัด ทำให้ไม่สามารถจัดการปัญหาได้ทันสถานการณ์ เป็นต้นเหตุให้เกิดปัญหาขยะตกค้าง ส่งกลิ่นรบกวน ทำให้เกิดภาพอันน่ารังเกียจและส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยที่ดีของประชาชน (บัณฑิต เอื้อวัฒนกุล และไพฤทธิ์ สุขเกิด. 2544 : 45)

ขยะมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามแหล่งกำเนิด เช่น ขยะจากบ้านเรือน ส่วนใหญ่เป็นเศษอาหารที่เหลือจากการปรุงอาหาร และการบริโภครวมทั้งเศษกระดาษ พลาสติก ใบไม้ และสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว ขยะที่ทิ้งอยู่ตามถนน แม่น้ำ ลำคลอง ที่สาธารณะต่างๆ ส่วนใหญ่จะเป็นใบไม้ เศษไม้ เศษกระดาษ ถุงพลาสติก บรรจุภัณฑ์ที่เป็นทั้งพลาสติก แก้ว และโฟม เป็นต้น ขยะเหล่านี้หากไม่ได้ดำเนินการจัดเก็บ และกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลก็จะก่อปัญหามลพิษต่อสภาพแวดล้อม เช่น การปนเปื้อนของแหล่งน้ำ อากาศ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์และแพร่กระจายของเชื้อโรค ตลอดจนก่อให้เกิดความรำคาญจากกลิ่นและฝุ่นละอองรวมถึงเป็นเหตุของอัคคีภัยด้วย

ในอดีตที่ผ่านมาประชาชนในชุมชนกำจัดขยะด้วยตนเอง โดยการเก็บปิดกวาดขยะภายในอาคารบ้านเรือนของตนเอง ขยะบางส่วนจะถูกกำจัดโดยวิธีกองบนพื้นดินเพื่อให้ย่อยสลายไปเองตามธรรมชาติ เผาทำลาย บางส่วนอาจจะแยกนำไปกองรวมหรือนำไปผสมกับมูลสัตว์เพื่อทำเป็นปุ๋ย และฝังกลบ ซึ่งรูปแบบและกระบวนการกำจัดขยะของประชาชนดังกล่าวขอความร่วมมือจากสมาชิกภายในชุมชน ให้ระดมแรงงานเป็นครั้งคราว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลงานบุญ ประเพณี ประชาชนจะเสียสละเวลาส่วนตัว และในส่วนที่เป็นสาธารณะ โดยเฉพาะในเทศกาลต่างๆ ซึ่งการเก็บกำจัดขยะด้วยวิธีการดังกล่าวอาจเป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ แต่ประชาชนภายในชุมชนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนของตนเองด้วยตนเอง (สิริรัตน์ เทียงผอง. 2546 : 3)

ปัจจุบันในสังคม มีปัจจัยพื้นฐานหลายอย่างในการดำรงชีวิตที่ดี ประชาชนสามารถแสวงหาความสะดวกสบาย มีความหลากหลายและซับซ้อน ลักษณะสินค้าที่ผู้บริโภคต้องการจากผู้ผลิต จึงเป็นสินค้าที่มีการปรับปรุงรูปแบบของหีบห่อที่บรรจุ เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้บริโภคเป็นสำคัญ พฤติกรรมในการบริโภคเหล่านี้ จึงส่งผลให้ปริมาณ และประเภทของขยะเพิ่มขึ้น เช่น การบริโภคอาหารของคนสมัยก่อน เวลาไปซื้ออาหารจากตลาดจะใช้ตะกร้าไปใส่อาหาร และนำมาปรุงที่บ้าน เศษของเหลือจากการปรุงอาหารแต่ละมื้อคือ เศษผัก เปลือกผลไม้ ใบตองห่ออาหาร ซึ่งเป็นขยะที่สามารถย่อยสลายได้อย่างรวดเร็ว แต่ในปัจจุบันมีการนำเอาอาหารสำเร็จรูปมารับประทานกันมากขึ้น อาหารประเภทดังกล่าวจะผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีการใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นพลาสติก ยาง กระดาษแก้ว โฟม หรือโลหะ ในการบรรจุหีบห่อ และอาหารบางชนิดต้องใช้อุปกรณ์ในการรับประทาน เช่น หลอดดูด ช้อน ที่เป็นพลาสติกรวมมาด้วย เพื่อความสะดวกของผู้บริโภค เศษสิ่งของที่เหลือในการแต่งกาย การเล่นกีฬา การสนทนาการต่างๆ มีส่วนทำให้ขยะประเภทนี้เพิ่มมากขึ้น

ขยะดังกล่าวไม่ได้เป็นปัญหาเฉพาะเขตชุมชนเมืองอีกต่อไป แต่กำลังแพร่กระจายออกไปสู่ชนบท อันสืบเนื่องมาจากพฤติกรรมกรบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปจากผลของการพัฒนาเศรษฐกิจ และรับเอาวัฒนธรรมการบริโภคแบบตะวันตก คนในประเทศที่พัฒนาแล้ว จะผลิตขยะขึ้นแต่ละวันมากกว่าคนในประเทศที่กำลังพัฒนาหลายเท่าตัว และขยะเหล่านี้มีการกำจัดที่ไม่เหมาะสม และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดขยะเนื่องมาจากการขยายตัวของจำนวนประชากร ชุมชนใดที่มีประชากรมาก ปริมาณของขยะก็มากขึ้น และสิ่งของที่เหลือทิ้งได้เพิ่มปริมาณขึ้นอย่างรวดเร็วเกินกว่าความสมดุลทางธรรมชาติจะควบคุมได้ นอกจากนั้นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการเพิ่มปริมาณขยะและเป็นแหล่งกำเนิดขยะที่สำคัญก็คือชุมชน เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็ว สถานการณ์ขยะในประเทศไทยจากสถิติในปี พ.ศ. 2542 พบว่ามีปริมาณขยะที่เกิดขึ้นจากชุมชนทั้งประเทศประมาณ 13.8 ล้านตันหรือเฉลี่ย 37,880 ตันต่อวัน โดยเฉลี่ยคนไทย 1 คน ผลิตขยะประมาณ 0.8 กิโลกรัมต่อวัน (สถาบันวิจัยรুকขเวช. ม.ป.ป. : 17)

ปัญหาขยะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับทุกชุมชน ลักษณะของปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการจัดการขยะไม่ถูกวิธี หรือมีขยะมากจนไม่สามารถดำเนินการจัดเก็บ ขนย้าย และกำจัดได้หมดในวันเดียว ขยะจึงตกค้างในชุมชน สาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหาด้านการจัดการขยะคือการเพิ่มอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากร ทำให้ปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเกิดปัญหากลับจากขยะที่กำจัดไม่หมดและกลับจากการระเหยของสารอินทรีย์ในหลุมฝังกลบขยะ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญและปัญหาด้านอื่นๆ ตามมา (พานิช แก่นกาญจน์ และสาวิตรี วิจิตร. 2545 : 1)

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มาตรา 50(3) “การรักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินสาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล” เป็นหน้าที่ที่เทศบาลต้องทำในเขตเทศบาล และพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หมวด 3 มาตรา 18 “การกำจัดสิ่งปฏิกูลและขยะในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น (วรรคสอง) ในกรณี que ที่เหตุอันควร ราชการส่วนท้องถิ่นอาจมอบให้บุคคลใดเป็นผู้ดำเนินการกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือขยะ ก็ได้” (กรมควบคุมมลพิษ. 2544 : บทคัดย่อ)

กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นอีกหน่วยงานหนึ่ง จะพัฒนาในด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน เช่น งานกำจัดขยะ สิ่งปฏิกูล งานรักษาความสะอาดถนน ทางเท้า ท่อระบายน้ำ และตลาดสด งานรักษาควบคุมโรคติดต่อ และงานส่งเสริมสุขภาพ เป็นต้น (ชูวงศ์ ฉายะบุตร. 2539 : 132)

กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด มีผู้อำนวยการเป็นผู้บริหาร และดูแลการจัดการต่างๆ แบ่งสายงานออกตามบทบัญญัติของเทศบาล คือ ฝ่ายบริหารทั่วไป ฝ่ายบริหารงานสาธารณสุข ฝ่ายบริการสาธารณสุข และฝ่ายส่งเสริมสิ่งแวดล้อม งานรักษาความสะอาด งานเผยแพร่และฝึกอบรม มีเจ้าหน้าที่และพนักงานผู้ปฏิบัติงาน รวม 122 คน ฝ่ายงานบริการและส่งเสริมอนามัยมีผู้ช่วยผู้อำนวยการ 1 ท่าน ดูแลรับผิดชอบในงาน ได้แก่ งานส่งเสริมสุขภาพ งานป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ งานสัตวแพทย์ มีเจ้าหน้าที่และพนักงานผู้ปฏิบัติงานรวม 26 คน

งานของหน่วยงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เป็นงานที่ต้องทำต่อเนื่อง และต้องปฏิบัติทุกวัน มิเช่นนั้นจะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เช่น การเก็บกวาดขยะ การทำความสะอาดตลาดสด การรักษาความสะอาดตามท้องถนน และทางเท้า (รุ่งอรุณ อิศระพงศ์. 2548 : สัมภาษณ์) แต่จากความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ได้ระบุถึงปัญหาของงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องขยะ เนื่องจากปรากฏว่า อัตราการเกิดขยะของจังหวัดร้อยเอ็ด มีปริมาณสูงที่สุดคือ เขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จากปริมาณขยะทั้งหมดของจังหวัด ผู้รับผิดชอบในการกำจัดขยะได้มีการจัดเตรียมพื้นที่ทิ้งขยะเพื่อไว้สำหรับอนาคตมีเพียงไม่กี่แห่ง ส่วนเทศบาล ที่เหลือไม่ปรากฏว่ามีการเตรียมหรือวางแผนไว้สำหรับอนาคตแต่อย่างใด (คำนวน หงส์สิงห์. 2548 : สัมภาษณ์)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำผล

การศึกษาวิจัยไปเป็นสารสนเทศ ในการกำหนดนโยบาย วางแผน ปรับปรุงและแก้ไขการจัดการ
สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะกรณีการกำจัดขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งหน่วยงานอื่นๆ
และผู้สนใจทั่วไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการขยะของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชน ต่อการจัดการขยะของเทศบาลเมือง
ร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลเมือง
ร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม ระดับการศึกษา และอาชีพ
4. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาล
เมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

สมมติฐานของการวิจัย

1. ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการจัดการขยะของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง
จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ในระดับปานกลาง
2. ประชาชนที่มีระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการ
ขยะของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาการจัดการขยะของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดภายใต้ขอบเขต ดังนี้

1. ประชากร (Population) คือ ประชาชนที่หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนหัวหน้า
ครัวเรือนที่อยู่ภายในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มีจำนวน 10,158
ครัวเรือน

2. กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างประชาชนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน
หรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ภายในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มี
จำนวน 10,158 ครัวเรือน ซึ่งคำนวณจากสูตรของทาโร ยามาเนะ (Taro Yamane. 1973 : 727)
ได้ออกมาจำนวน 385 ครัวเรือน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ระดับการศึกษา และอาชีพ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการขยะ ของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ ด้านการจัดการขยะอย่างเพียงพอ ด้านการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง ด้านการจัดการขยะอย่างเสมอภาค และด้านการจัดการขยะอย่างก้าวหน้า

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดี ชอบ พอใจ หรือประทับใจ ที่เกิดขึ้นจากการได้สัมผัสหรือได้รับประโยชน์จากสิ่งนั้น

2. ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ความพึงพอใจของประชาชน หมายถึง ความรู้สึกที่ดี ชอบ พอใจ หรือประทับใจของประชาชนในเขตเทศบาลต่อการจัดการขยะได้อย่างเพียงพอ อย่างต่อเนื่อง อย่างเสมอภาคและอย่างก้าวหน้า ของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

4. การจัดการขยะ หมายถึง การเก็บรวบรวมขยะ การขนถ่ายขยะ และการกำจัดขยะของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

5. การจัดการขยะได้อย่างเพียงพอ ได้แก่ การจัดการขยะของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด โดยจัดการได้อย่างเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

6. การจัดการขยะได้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การจัดการขยะของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ที่มีการจัดการดูแล พัฒนา ปรับปรุงให้เกิดความเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาไม่ติดขัด ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

7. การจัดการขยะได้อย่างเสมอภาค ได้แก่ การจัดการขยะของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด โดยมีการจัดการขยะอย่างเสมอภาคแก่คนทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ไม่มีเลือกปฏิบัติต่อประชาชนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

8. การจัดการขยะได้อย่างก้าวหน้า ได้แก่ การจัดการขยะของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด โดยมีการพัฒนาปรับปรุงการจัดการขยะด้วยวิธีใหม่ๆ เพื่อให้การจัดการขยะมีความทันสมัย รวดเร็วกว่าเดิม ในปริมาณที่มากกว่าเดิม ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

9. การกำจัดขยะอย่างถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล หมายถึง การกำจัดขยะที่ได้มาตรฐาน ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ ดิน น้ำ และอากาศ

10. เทศบาล หมายถึง เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

11. คริวเรือน หมายถึง บุคคลคนเดียวหรือกลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกัน กินและใช้เครื่องอุปโภค และอาศัยอยู่บ้านเดียวกัน

12. สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลให้คณะผู้บริหารเทศบาลเมืองที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ ได้ทราบถึงระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการขยะ ของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

2. ผลการศึกษจะทำให้ทราบถึง ความพึงพอใจต่อการจัดการขยะ ของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการจัดการขยะอย่างเพียงพอ ด้านการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง ด้านการจัดการขยะอย่างเสมอภาค และด้านการจัดการขยะอย่างก้าวหน้า เพื่อนำไปแก้ไขปัญหางานบริการสาธารณะให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. ผลการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถนำไปกำหนดนโยบายและแก้ไขปัญหาการจัดการขยะ ของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด และองค์กรปกครองท้องถิ่นอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ได้ตรงเป้าหมายยิ่งขึ้น